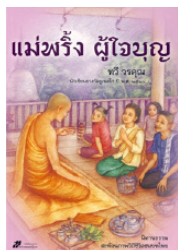

วิจารณ์หนังสือ : BOOK REVIEW

แม่พริ้ง ผู้ใจบุญ

MAEPRING PHUJAIBOON

ผู้เขียน : นายทวี วรคุณ

Author : Mr. Tavee Vorakun

พระอธิการประมวล อธิปญโญ (จันทรประทักษ์)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Phraathikarn Pramaul Athipanyo (Chandaraprajak)

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, KhonKaen Campus

E-mail: Jaising.1987.siri@gmail.com

บทนำ

หนังสือเรื่อง “แม่พริ้ง ผู้ใจบุญ” เป็นหนังสือที่เป็นนักประพันธ์วรรณกรรมอิงพระพุทธศาสนาของ นายทวี วรคุณ นักเขียนรางวัล ยู.เนส.โก. ใน พ.ศ. 2510 ซึ่งผลงานของท่าน มีเนื้อหาที่มุ่งเน้นหลักธรรม และคติธรรมในพระพุทธศาสนาต่างๆ ทำให้คนที่ได้อ่านผลงานของท่านเชื่อมั่นในการประพฤติปฏิบัติ ตามหลักพระพุทธศาสนากันมากขึ้น เป็นผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์ซ้ำหลายครั้ง ผู้ประพันธ์ได้เขียนบอกเล่า

* ได้รับบทความ: 19 กรกฎาคม 2564; แก้ไขบทความ: 24 กันยายน 2564; ตอรับตีพิมพ์: 30 มิถุนายน 2564

Received: July 19, 2021; Revised: September 24, 2021; Accepted: September 30, 2021

ให้เห็นจุดสำคัญในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของเราว่า การเผยแพร่ศาสนาโดยวิธีเล่าเรื่องและแทรกธรรมะอันจะทำให้คนเรานำไปใช้ในชีวิตประจำวันนั้น ยังเป็นที่ต้องการของคนหมู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ยังไม่มีความรู้ทางศาสนา มีการสอดแทรกหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา และเหตุการณ์ในสังคมตลอดจนให้คุณค่าด้านคำสอน การศึกษา วัฒนธรรม และประเพณี หนังสือเล่มนี้มี เลข ISBN: 978-616-220-0502 ขนาดประมาณครึ่งกระดาษ A4 ได้ตีพิมพ์มาแล้ว 41 ครั้ง เดือนมีนาคม พ.ศ. 2556 โดยสำนักพิมพ์ สร้างสรรค์บุ๊ค มีความหนา 285 หน้า

เนื้อหาโดยย่อ

“แม่พริ้ง ผู้ใจบุญ” เป็นวรรณกรรมอิงพระพุทธศาสนา แต่งในลักษณะร้อยแก้วประเภทบันเทิงคดี เป็นไปในลักษณะสะท้อนสังคม โดยที่ไม่มีการสร้างตัวละครในสมัยพุทธกาล หรือหลังพุทธกาล เป็นฉากเรื่องที่เกิดขึ้นในชนบทไทยทั้งหมด และเป็นเรื่องของพระสงฆ์ ที่มีความจำเป็นต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับชาวบ้านโดยตรง ภาษาที่ทวิ วรคุณ ผู้ประพันธ์ใช้เป็นภาษาที่เรียบง่าย นั่นคือมักจะใช้คำว่า “ไอ้” “นัง” “ตา” “แม่” หรือ “ยาย” เป็นต้น เป็นสำนวนที่ชาวบ้านทั่วไปใช้สนทนากัน ไม่มีรูปแบบหรือภาษาที่สละสลวยแบบที่นักเขียนท่านอื่นได้ใช้กัน ผู้ประพันธ์จะสร้างตัวละครที่เป็นพระสงฆ์ ซึ่งส่วนเกี่ยวข้องกับสังคม และสร้างตัวละครที่เป็นสามัญชน เป็นชาวบ้านในชนบทที่ทั้งเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้านธรรมดา ทั้งนี้เพื่อตีแผ่ปัญหาของสังคม ความด้อยพัฒนาของชนบท ปัญหาความยากจน ปัญหาการขาดการศึกษา มักนำบทบาทของพระสงฆ์ในการมีส่วนช่วยพัฒนาทั้งทางร่างกาย และจิตใจให้ดีขึ้น (ทวิ วรคุณ, 2556 : 6) ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดหรือหนังสือกำเนิดนวนิยายในประเทศไทยที่ว่าด้วยคำจำกัดความว่า เรื่องสั้นคือบันเทิงคดีร้อยแก้วสมัยใหม่รูปแบบหนึ่งมีเรื่องราวที่สมมุติขึ้น เน้นให้ความสำคัญของธรรมะในชีวิตประจำวัน โดยการสอดแทรกธรรมลงในเนื้อหา อาจเป็นเรื่องสมมุติเพื่อสร้างเหตุการณ์ที่ควรประพฤติปฏิบัติ นำเหตุการณ์ของสังคมเข้ามาประกอบเพื่อดำเนินเรื่องไปสู่ธรรมะเนื้อเรื่องกระจายไปสู่คนหลายอาชีพมากขึ้น เช่น ธรรมะในการเป็นครู ธรรมะในการเป็นนักปกครอง ปรัชญาของคนยาก เป็นต้น (สนิท ตั้งทวิ, 2527 : 251)

ในทัศนคติของผู้วิจารณ์เห็นว่าเนื้อหาของหนังสือแม่พริ้ง ผู้ใจบุญได้การแสดงตัวละครอย่างนี้ ดูเหมือนกำลังสื่อให้รู้ถึง ทัศนคติในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา คือ สัมมาทิฐิ ในการดำเนินชีวิต มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตเป็นอย่างมาก คือเป็นทั้งตัวชี้แนะและกำกับทิศทางการพัฒนาชีวิตตั้งแต่ต้นจนจบ (ทวิ วรคุณ, 2556 : 13) พระพุทธศาสนาจึงเน้นให้สร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิขึ้นก่อน คือปัจจัยภายนอก ได้แก่การคบหา กัลยาณมิตร และการอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และปัจจัยภายใน ได้แก่ การคิดโดยอุบายอันแยบคาย เมื่อสัมมาทิฐิเกิดขึ้นมาแล้ว ก็ถือว่าจุดเริ่มต้นของการพัฒนาชีวิตตามหลักอริยมรรคได้ สัมมาทิฐิจะแสดงบทบาทเป็นตัวนำ และกำกับ กระบวนการพัฒนา

ตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน คือตั้งแต่ขั้นความเชื่อในกฎแห่งกรรม จนถึงขั้นบรรลุนิพพาน นอกจากนั้น สัมมาทิฐิ ยังแสดงบทบาทประสานสัมพันธ์ กับองค์ธรรมอื่นๆ ในลักษณะเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ทำให้ทุกมิติของชีวิต คือทั้งด้านศีล ด้านสมาธิ และด้านปัญญา ได้รับการพัฒนาไปพร้อมๆ กันแบบองค์รวม สร้างรากฐานของสังคมให้แข็งแกร่งขึ้น เข้มแข็งขึ้น ด้วยการพัฒนาคนในสังคมทางด้านจิตใจ ให้เป็นคนดี มีความคิดเห็นที่ถูกต้อง มีปัญญาพิจารณาสิ่งต่างๆ ในชีวิตได้อย่างดี เพื่อความสงบสุขในสังคมไทย หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเห็นว่า การที่คุณธรรมต่างๆ จะเจริญงอกงามขึ้นได้นั้น จำเป็นจะต้องอาศัยสภาพแวดล้อมที่ดี การจัดระเบียบสังคมให้ดีงาม และเกื้อกูลแก่คุณธรรมดังกล่าว จึงมีความสำคัญมาก ด้วยเหตุนี้จึงมีหลักธรรมอยู่หลายประการที่ทำให้คนในสังคมและสภาพแวดล้อมได้รับการจัดสรรก่อให้เกิดชีวิตที่ดีร่วมกัน เพื่อให้คุณธรรมภายในเจริญงอกงาม (พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, 2546)

ซึ่งผู้ประพันธ์ได้พรรณนาโทษของกิเลสตัณหาและคุณธรรมสลับกันทำให้ผู้อ่านได้รับทั้งความเพลิดเพลินและข้อคิดความจริงของชีวิต มีเนื้อหาทั้งหมด 30 ตอน มีตัวละครที่สำคัญซึ่ง ทวี วรคุณ ได้กำหนดเป็นตัวดำเนินเรื่องดังนี้

1. แม่พริ้ง เป็นตัวละครเอกของเรื่อง เป็นพุทธศาสนิกชนที่มีศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก เป็นผู้ที่มีสัมมาทิฐิตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นผู้มีความฉลาดเป็นธรรมชาติอยู่ในตน ในหนังสือจะแสดงให้เห็นถึงการที่แม่พริ้งตั้งคำถามเชิงวิเคราะห์วิจารณ์ และการแสดงให้เห็นถึงพัฒนาในการเข้าถึงการปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนาของแม่พริ้ง ทั้งในเรื่องการทำบุญด้วยวัตถุ จนถึงการปฏิบัติธรรมที่ใจ ผูกอบรมตนเองให้เป็นผู้เป็นทุกข์น้อยลง

ผู้ประพันธ์ ได้ชี้ให้เห็นการทำบุญหรือคุณงามความดีของแม่พริ้ง ไม่ประมาทในชีวิต สังสมบุญกุศลไปตลอดทั้งชีวิตเช่นตัวละครอย่างแม่พริ้ง เพราะแม่พริ้งมีศรัทธาที่เชื่อว่าการทำความดีย่อมนำพาความสุขมาให้ การคลายทุกข์ของแม่พริ้งนอกจากจะหมั่นสังสมบุญกุศลแล้ว ยังมีการนำหลักธรรมมาใช้พิจารณาเพื่อให้เกิดปัญญา เช่นการที่เห็นว่าคนเรามีทุกข์สุขเป็นของคู่กัน ชีวิตมีขึ้นมีลง เป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน แม่พริ้งจึงได้คอยเตือนสติตัวเอง ให้เตรียมใจไว้รับทุกข์ที่จะมาในวันข้างหน้า แต่ทุกข์ก็คงไม่ได้อยู่กับเราไปตลอด เรียกได้ว่าวิธีคลายความทุกข์ของแม่พริ้งนี้เป็นปกติเหมือนกับการรักษาศีล ที่แปลว่าเป็นปกติของจิตใจ

ในเรื่องแม่พริ้งผู้ใจบุญ เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ผู้ประพันธ์ได้นำหลักสัมมาทิฐิให้เป็นเรื่องค่านิยมในปัจจุบัน ซึ่งผู้ประพันธ์นำเสนอว่า ศีลธรรมเป็นสัมมาทิฐิอย่างหนึ่ง ที่เด่นชัดในเรื่องนี้คือ แม่พริ้งซึ่งมีท่านสมภารคอยชี้แนะให้ยึดถือปฏิบัติในหลักศีล 5 และศีลอุโบสถหรือศีล 8 คือ การยึดหลักสัมมาทิฐิของแม่พริ้ง แม่พริ้งไม่ประมาทในชีวิตและวัย คือหมั่นทำบุญและช่วยเหลือผู้คนเท่าที่ช่วยเหลือได้ แม่พริ้งมีความเชื่อที่ว่าบุญเท่านั้นที่จะทำให้สุขใจ ความอเมิบใจที่แม่พริ้งได้จากการทำบุญเป็นสิ่งที่ยังชีวิตของแม่พริ้งให้เป็นอยู่เพื่อผู้อื่น ทำให้เป็นที่เคารพนับถือของคนทั่วไป ทำหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนที่ดีหรือหลักบุญกิริยาวัตถุ คือการให้ทาน รักษาศีล และการเจริญภาวนา ซึ่งการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรมนี้

ส่งผลให้ชีวิตมีความสุข ไม่เคยได้รับความเดือดร้อนใดๆ จวบจนวาระสุดท้ายของชีวิต

การอ้างหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ทั้งกำหนดให้ตัวละครเป็นผู้เล่า และผู้เขียนเป็นผู้เล่าเสริมข้อความที่ตัวละครได้กล่าวไปแล้ว นอกจะนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามากล่าวอ้างแล้ว ผู้ประพันธ์ได้ชี้แจงให้ทราบถึงนัยยะที่แฝงอยู่ในหลักธรรม หรือการอ้างเรื่องราวที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนานั้น ๆ ด้วย ทั้งนี้เพื่อแก้ปัญหาและทำให้ผู้คนได้นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันนั้นด้วย เช่น ในข้อของความเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวกับหลักอนิจจัง คือ การที่แม่พริ้งได้เป็นผู้อุปการะพระสงฆ์สามเณรในพระพุทธศาสนา และรวมไปถึงเด็กนักเรียนในหมู่บ้าน ซึ่งผู้ประพันธ์มีจุดมุ่งหมายจะสื่อถึงความเปลี่ยนแปลงของสถานภาพ หรือผู้ประพันธ์เริ่มเล่าเรื่องจากแม่พริ้งตั้งแต่วัยเยาว์ที่ติดตามคุณยายไปทำบุญในวัด จนถึงเติบโตเป็นสาวที่สวยงาม แต่ไม่ได้มีความประสงค์จะแต่งงาน จนวัยล่วงเลยมาสู่วัยกลางคน และแก่เฒ่าจนสิ้นอายุขัย เป็นต้น

1. ท่านสมภาร เป็นพระสงฆ์ที่เป็นตัวอย่างที่มีการปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยและแนวทางของพระพุทธศาสนา และทำหน้าที่ของสมภาร คือการรักษาและพัฒนาวัดเพื่อเป็นที่พึ่งของจิตใจของพุทธศาสนิกชน มีลักษณะเป็นบัณฑิต และกัลยาณมิตรแก่ทุกคน คอยชี้แนะให้แม่พริ้งและคนอื่น ๆ ได้รู้จักการทำบุญอย่างถูกต้อง ให้รู้จักสร้างพระไตรปิฎกภายในใจ คือการรักษากาย วาจา และใจให้สะอาดหมดจด อยู่เหนือกิเลสตัณหา ทำในสิ่งที่ถูกต้องทั้งทางธรรม และทางโลก

2. สามเณรผล เป็นสามเณรกำพร้าพ่อแม่ที่ญาติ ๆ ได้นำมาฝากไว้กับท่านสมภารตั้งแต่วัยเล็ก เป็นเด็กที่มีความเฉลียวฉลาด ท่านสมภารเห็นลักษณะท่าทางดีจึงได้ให้บรรพชาเป็นสามเณรอยู่ที่วัด แม่พริ้งได้รับเป็นโยมอุปัฏฐาก เมื่อครบอุปสมบทได้เดินทางเข้ามาศึกษาต่อในกรุงเทพฯ เป็นพระที่ท่านสมภารและแม่พริ้งตั้งความหวังไว้ว่าจะให้กลับมาช่วยกันพัฒนาพระพุทธศาสนา และสังคมบ้านเกิด

3. มรรคนายกวัด เป็นตัวละครหนึ่งที่เป็นชายไทยสูงอายุ มักมีความเห็นค่อนข้างแบบโลกทั่วไป มีบางครั้งในเนื้อเรื่องมีความคิดที่แย้งกับท่านสมภาร

วรรณกรรมอิงพระพุทธศาสนาเรื่อง แม่พริ้งผู้ใจบุญ ของทวี วรรณ ในทัศนะของผู้วิจารณ์

1. “แม่พริ้ง ผู้ใจบุญ” มีแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่ผู้ประพันธ์สอดแทรกไว้ในเนื้อเรื่อง คือ การใช้พฤติกรรมของตัวละคร การสนทนา และการกล่าวถึงคุณธรรมข้อนั้นโดยตรง ซึ่งสามารถแบ่งได้ 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ควรประพฤติ สิ่งไม่ควรระวัง และสิ่งไม่ควรละเลิก ซึ่งผู้ประพันธ์ได้นำเสนอหลักธรรมเหล่านี้ในลักษณะของการสอดแทรกลงในเรื่อง แสดงให้เห็นถึงคำสอนในพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน

2. “แม่พริ้ง ผู้ใจบุญ” แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาเป็นหลักที่สำคัญหน่วยหนึ่งในสังคม การศึกษาเป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติหน้าที่ในด้านต่างๆ เช่น การศึกษา เศรษฐกิจ การปกครอง การอบรมบ่มนิสัยและอื่น ๆ เป็นหน่วยสังคมที่ใกล้ชิดตัวบุคคล ตลอดจนสภาพของการศึกษาล้วนมีผลในเรื่องสุข ทุกข์ต่อชีวิตของแต่ละคนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะเด็ก ซึ่งจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า

เด็กจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีหรือไม่นั้น การศึกษามีบทบาทในการเลี้ยงดู อบรม เป็นอย่างยิ่ง เรื่อง แม่พริ้ง ผู้ใจบุญ ผู้ประพันธ์ได้เลือกหยิบยกเอาเรื่องราวต่าง ๆ ที่ได้พบเห็นมาสอดแทรกในนวนิยายได้อย่างพอเหมาะลงตัว เนื้อหาจึงเปี่ยมด้วยสาระแฝงอยู่ระหว่างบรรทัด และแสดงให้เห็นถึงประสบการณ์ที่ผ่านการฝ่าสังเกตุและจินตนาการของผู้ประพันธ์ที่คัดสรรกลั่นกรองออกมาด้วยสำนวนคมคาย ไพเราะ และเฉียบคม ก่อเกิดความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์ อันเป็นประโยชน์ในการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความสุขให้กับการศึกษาได้เป็นอย่างดี

3. ทวี วรคุณ ได้สอดแทรกแนวคิดเรื่อง จุดหมายของชีวิตในพระพุทธศาสนาได้กำหนดจุดหมายของชีวิตไว้เป็น 3 ระดับ จุดหมายของชีวิตทางพุทธศาสนาเรียกว่า ประโยชน์ ในเนื้อเรื่อง แม่พริ้งผู้ใจบุญ นวนิยายอิงพระพุทธศาสนามีลักษณะเด่นในการแต่งเรื่องที่ได้ตามเนื้อหาที่ผู้แต่งต้องการให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาอย่างแท้จริง หากกล่าวถึงเนื้อหาแล้วประกอบไปด้วยประเด็นสำคัญ คือ แก่นเรื่อง (Theme) โครงเรื่อง (Plot) เนื้อเรื่อง (Story) ตัวละคร (Character) ฉาก (Setting) บทสนทนา (Dialogue) ดังนั้น หากจัดประเภทของนวนิยายอิงพระพุทธศาสนาตามองค์ประกอบของเนื้อหาแล้ว มีเนื้อหามุ่งเสนอสาระทางจริยธรรมแก่สังคมมีทั้งแบบเทศนาโวหารและพรรณนาโวหาร บทสนทนาเนื้อเรื่อง เป็นการบรรยายเหตุการณ์ที่เรียงเรียงไปตามลำดับเวลา ทำให้รู้ว่าอะไรเกิดขึ้น และอะไรจะเกิดขึ้นต่อไป ตามลำดับทำหน้าที่เสมือนเป็นกระดูกสันหลัง (It runs like backbone) สอดร้อยเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นไปตลอดทั้งเรื่อง ถ้อยคำที่อธิบายเนื้อเรื่องอาจจะแทรกเรื่องของ ฉาก เวลาตัวละครหรือสิ่งที่ผู้เขียนตั้งใจจะบอกกับผู้อ่านในเรื่องอื่น ๆ เพื่อให้เข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นตามลำดับที่ผู้เขียนต้องการและ E.M. Forster อธิบายพอสรุปได้ว่า เนื้อเรื่อง คือ การบรรยายว่าอะไรจะเกิดขึ้นเรื่องราว บอกให้รู้ว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นในตอนต่อไป เป็นการดำเนินเรื่องเรื่อยไปตามลำดับเวลาตอบสนองผู้ที่อยากรู้ว่า เหตุการณ์ในตอนต่อไปจะเป็นอย่างไร สิ่งนี้คือเนื้อเรื่อง (ยุรฉัตร บุญสนิท, 2538 : 15)

“แม่พริ้ง ผู้ใจบุญ” จึงมีลักษณะเป็นนวนิยายอิงพระพุทธศาสนาประเภทเรื่องที่แต่งตามเนื้อหา โดยผู้แต่งต้องการให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาอย่างแท้จริงซึ่งในเนื้อหามุ่งเสนอสาระทางคุณธรรมจริยธรรมแก่สังคมโดยอาศัยหลักธรรมในศาสนาเป็นโครงเรื่องและจะมีทั้งเป็นเรื่องราวจริงทางศาสนาและเรื่องราวที่แต่งอิงศาสนาที่ปรากฏ ได้แก่

1) ทัศนคติที่มีกตละ ประโยชน์บัดนี้ ประโยชน์ชีวิตนี้หรือประโยชน์ปัจจุบัน เป็นจุดหมายขั้นต้นหรือจุดหมายเฉพาะหน้า หมายถึง ประโยชน์อย่างที่มีมองเห็น ๆ กันอยู่ ที่เข้าใจกันง่าย ๆ เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน เป็นเรื่องชั้นนอก หรือเรื่องธรรมดาสามัญที่มุ่งหมายกันในโลกนี้ ได้แก่ ลาภ ยศ สุข สรรเสริญ หรือทรัพย์สินฐานะ เกียรติ ไม้ตรี ชีวิตคู่ครองที่เป็นสุข เป็นต้น รวมถึงการแสวงหาสิ่งเหล่านี้โดยทางชอบธรรม การปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านี้โดยทางที่ถูกต้อง การใช้สิ่งเหล่านี้ทำตนและคนที่เกี่ยวข้องให้มีความสุข การอยู่ร่วมกันด้วยดี ปฏิบัติหน้าที่ต่อกันอย่างถูกต้องในระหว่างมนุษย์เพื่อความสุขร่วมกัน

2) สัมปรายิกัตถะ ประโยชน์เบื้องต้น หรือประโยชน์ที่ลึกล้ำยิ่งกว่าที่จะมองเห็นกันเฉพาะหน้า หรือผิวเผินในภายนอก เกี่ยวกับชีวิตด้านในหรือประโยชน์ด้านคุณค่าของชีวิต เป็นจุดหมายขั้นสูงขึ้นไป เป็นหลักประกันชีวิตเมื่อละโลกนี้ไป หรือเป็นเครื่องประกันการได้คุณค่าที่สูงล้ำเลิศยิ่งกว่าสิ่งที่จะพึงได้กัน ตามปกติในโลกนี้ ได้แก่ ความเจริญงอกงามแห่งชีวิตจิตใจที่ก้าวหน้าเติบโตใหญ่ขึ้นด้วยคุณธรรม ความใฝ่ใจ ในทางศีลธรรม ในเรื่องบุญเรื่องกุศล ในการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม กิจกรรมที่อาศัยศรัทธาและความเสียสละ การมีความมั่นใจในคุณธรรม มีความสงบสุขทางจิตใจ การรู้จักปฏิบัติสุขที่ประณีตด้านใน ตลอดจนคุณวิเศษที่เป็นผลสำเร็จทางจิต คือ ฌานสมาบัติ (เดิมรวมถึงการตรัสรู้ที่เป็นปรมาัตถ์ด้วย) เป็นขั้นที่ผ่อนคลายความยึดติดผูกพันในวัตถุ ทำให้ไม่ยอมตีค่าผลประโยชน์ด้านอามิสสูงเกินไป จนจะต้องมุ่งไขว่คว้ายอมสยบให้ หรือเป็นเหตุต้องกระทำความชั่วร้าย หันมาให้คุณค่าแก่คุณธรรมความดีงาม รู้จักทำการด้วยความไฝ่ธรรม รักความดีงาม รักคุณภาพของชีวิตและความเจริญงอกงามของจิตใจ

3) ปรมัตถะ ประโยชน์อย่างยอดเยี่ยม หรือประโยชน์ที่เป็นสาระแท้จริงของชีวิต เป็นจุดหมายสูงสุด หรือที่หมายขั้นสุดท้าย ได้แก่ การรู้แจ้งสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันคติธรรมดาของสังขารธรรม ไม่ตกเป็นทาสของโลกและชีวิต มีจิตใจเป็นอิสระโปร่งโล่งผ่องใส ไม่ถูกบีบคั้นกับข้อจำกัดด้วยความยึดติดถือมั่นหวั่นหวาดของตนเอง ปราศจากกิเลสผาสุกที่ทำให้เศร้าหมองขุ่นมัว อยู่อย่างไร้ทุกข์ ประจักษ์แจ้งความสุข ประณีตภายในที่สะอาดบริสุทธิ์สิ้นเชิง อันประกอบด้วยความสงบเยือกเย็นสว่างไสว เบิกบานโดยสมบูรณ์เรียกว่า วิมุตติ และนิพพาน

คุณค่าของหนังสือ

“แม่พริ้ง ผู้ใจบุญ” นอกจากวรรณคดีทางพุทธศาสนาซึ่งได้วัตถุดิบจากพุทธศาสนาอย่างเห็นได้ชัดแล้ว ยังมีวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ ที่ได้วัตถุดิบจากพุทธศาสนาอีกด้วยเช่น บันเทิงคดีทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง เมื่อปรากฏในลักษณะของบันเทิงคดี หลักธรรมมักคล้ายความเข้มข้น และมักแทรกตัวอยู่ในองค์ประกอบส่วนต่างๆ ของงานประพันธ์ชิ้นนั้น จนบางทีถ้าไม่ตั้งใจสังเกต ผู้อ่านอาจมองข้ามหรือมองไม่เห็นหลักธรรมเลยก็ได้ สิ่งที่มีมองเห็นง่ายคือพฤติกรรมต่าง ๆ ของตัวละคร เช่นเรื่องการผจญภัย และเรื่องของความรักความแค้น ความอิจฉาริษยา พระราชนิพนธ์บทละครเรื่องสังข์ทอง เป็นตัวอย่างหนึ่งของงานประพันธ์ในลักษณะนี้ คือเมื่อนำวัตถุดิบมาจากชาดก แต่ความประทับใจของผู้อ่านโดยทั่วไปอยู่ที่พฤติกรรมต่าง ๆ ของตัวละครมากกว่าอยู่ที่หลักพุทธธรรม

ในการนำวัตถุดิบจากพุทธศาสนามาปรุงแต่งขึ้นเป็นงานประพันธ์ใหม่นั้น ผู้เขียนอาจนำหลักธรรมข้อใดข้อหนึ่ง หรือหลายข้อมาเป็นแนวเรื่องหรือเนื้อเรื่อง เช่น พระโอวาชธรรม บรรยาย พระนิพนธ์ในสมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ ซึ่งมีพุทธธรรมข้อต่างๆ เป็นเนื้อเรื่อง บางทีผู้ประพันธ์อาจนำโครงร่าง

เรื่องใหญ่มาจากชาดก เช่น มหาเวสสันดรชาดก (คำเทศน์) จากนิบาตชาดกหรือนำชีวประวัติของพระสาวกในพระสูตรมาสร้างเป็นตัวละคร เช่น พระอานนท์ ในเรื่อง พระอานนท์พุทธอนุชา ของวชิร อินทสระ เป็นต้น

“แม่พริ้ง ผู้ใจบุญ” เป็นวรรณกรรมอิงพระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นศิลปะ วรรณกรรมไม่ใช่เรื่องของปากท้องอันเป็นความจำเป็นทางร่างกายที่ทำให้คนดำรงชีพอยู่ได้ แต่วรรณกรรมอิงพระพุทธศาสนาเป็นศิลปะ คุณค่าของศิลปะเป็นเรื่องของอารมณ์และจิตใจเป็นสำคัญซึ่งจะช่วยให้ชีวิตมีความสมบูรณ์ขึ้น มนุษย์อาศัยศิลปะเพื่อแสวงหาความดีงามและความบันเทิงให้แก่จิตใจ วรรณกรรมอิงพระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นศิลปะจึงมีคุณค่าทางจิตใจ ดังนี้

1) คุณค่าทางอุดมคติของชีวิต

“แม่พริ้ง ผู้ใจบุญ” เป็นวรรณกรรมที่เป็นการบันทึกความคิดของผู้ประพันธ์ การอ่านวรรณกรรมจึงเป็นการอ่านความคิดของคนที่อยู่จักคิด ย่อมทำให้ผู้อ่านเกิดความคิดได้มากตามหลักพุทธธรรม ความคิดจะเกิดได้ต้องอาศัยปัจจัย 2 ประการ คือ 1) ปรโตโฆสะ เสียงจากผู้อื่น การกระตุ้นหรือชักจูงจากภายนอก การรับฟังคำแนะนำสั่งสอน เล่าเรียนหาความรู้ สนทนาซักถาม ฟังคำบอกเล่าชักจูงของผู้อื่น โดยเฉพาะการสดับสัทธรรมจากท่านผู้เป็นกัลยาณมิตร 2) โยนิโสมนสิการ การใช้ความคิดถูกวิธี ความรู้จักคิด คิดเป็น คือ กระทำในใจโดยแยบคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณา รู้จักสืบสาวหาเหตุผล แยกแยะสิ่งนั้น ๆ หรือปัญหานั้น ๆ ออกให้เห็นตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย (เกษม ขนบแก้ว, 2540 : 20)

เห็นได้ว่า วรรณกรรมเป็นปรโตโฆสะ หรือเป็นองค์ประกอบภายนอก ที่ช่วยให้ผู้อ่านเกิดความคิดได้มาก การที่วรรณคดีสร้างขึ้นจากชีวิตจริง เหตุการณ์จริง หรือแม้จะเป็นการแอบอิงชีวิตจริงอยู่บ้างก็ตาม แรงบันดาลใจที่บังเกิดแก่วันนั้นย่อมทำให้วิสลดแทรกทรศนะความรู้สึก อุดมการณ์หรือคติธรรม ลงไว้ในงานสร้างสรรค์ของเขา การให้ทรศนะในเชิงวิเคราะห์วิจารณ์ที่แตกต่างหลากหลายของกวี เป็นการสร้างประสบการณ์อันแปลกใหม่ไปจากชีวิตหรือเหตุการณ์ในชีวิตของผู้อ่าน บางครั้งจึงเป็นเครื่องชี้นำความคิด เป็นเครื่องจรรโลงใจและบางครั้งก็เป็นการให้แนวทางหาความรู้และความเข้าใจชีวิตในแง่มุมต่าง ๆ (ชัตสุณี สินธุสิงห์, 2538 : 91)

2) คุณค่าต่อสังคม

“แม่พริ้ง ผู้ใจบุญ” นำเสนอลักษณะภาพของสังคมไทยที่มีลักษณะที่แตกต่างในโครงสร้างจากสังคมในโลกตะวันตกอย่างมาก แม้คนไทยในแต่ละภูมิภาคจะมีความแตกต่างในวัฒนธรรมและประเพณี แต่เอกลักษณ์ความเป็นไทยก็ ยังมีส่วนร่วมกันอยู่มาก ความเชื่อเช่นนี้ก็ตกทอดวัฒนธรรมของไทยมาเป็นเวลานาน นอกจากนี้ประเทศไทยยังมี วัฒนธรรมที่ตกทอดมาช้านานอื่น ๆ อีก เช่น วัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดู ที่บิดามารดาไทยทุกระดับ จะเน้นเหมือนกัน คือ 1) การควบคุมพฤติกรรมก้าวร้าวทางกาย

และวาจา 2) ความกตัญญูและ ความจงรักภักดี 3) ความเมตตา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความเสียสละ ค่านิยมนี้ตกทอดในสังคมไทยเหมือนสังคมในตะวันออก โดยทั่วไปได้แก่ ค่านิยมการมีคารวะต่อผู้อาวุโส เป็นวัฒนธรรมที่ปฏิบัติกันต่อเนื่องมาเป็นเวลานาน ลูกต้องเคารพพ่อแม่ น้องต้องเคารพพี่พี่พี่ พี่ต้องไม่เลี้ยงผู้ใหญ่ คนไทยมีการดำเนินชีวิตแบบพี่ๆ น้องๆ ถ้าเป็นผู้ใหญ่ก็จะถูกเรียกว่า ลุง ป้า ตายาย ถ้าเด็กก็จะถูกเรียกว่า ลูก หลาน ฉะนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยจึงแตกต่างไปจากสังคมตะวันตก ชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยไม่ว่าจะเป็นการทำงานหรือความสัมพันธ์ในครอบครัวจึงมีลักษณะเหมือนคนไทย (พรพนทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2541 : 85)

จารีตประเพณีถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญและมีความจำเป็นในการด้านผดุงสังคมให้เข้มแข็ง เพราะว่าจารีตประเพณีเป็นกระบวนการการสร้างสรรค์สังคมให้เข้มแข็งที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการดำรงชีวิต โดยใช้จารีตประเพณีเป็นเครื่องมือช่วยให้ทำสิ่งต่างๆ เพื่อให้บรรลุผลตามที่ตั้งใจไว้ มนุษย์อยู่ร่วมกันได้เป็นชนเผ่าเป็นสังคม เป็นประเทศชาติ ก็ด้วยจารีตประเพณีเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจและสร้างจุดมุ่งหมายร่วมกัน จารีตประเพณีจึงเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ใช้เพื่อสร้างและพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นสิ่งที่ช่วยให้มนุษย์รักกัน ห่วงใยกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

3) คุณค่าต่อจิตใจ

“แม่พริ้ง ผู้ใจบุญ” เป็นวรรณกรรมที่ช่วยให้เข้าใจธรรมชาติจิตใจของมนุษย์ได้บ้าง เพราะมนุษย์ทุกยุคทุกสมัยและทุกชาติทุกภาษามีความคิดและอารมณ์ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ใช้เหตุผลในรูปแบบเดียวกัน มีอารมณ์โลก โกรธ หลง รัก และเกลียดในแบบเดียวกัน มีปฏิกิริยาต่อสิ่งกระทบอารมณ์ในทำนองเดียวกัน จะผิดเพี้ยนก็แต่วิธีแสดงออกเท่านั้น ภาษาเป็นศิลปะและศิลปะเป็นภาษาสากล เราจึงสามารถมองทะลุความผิดเพี้ยนผิวเผิน เพื่อเข้าสู่สัมผัสธาตุสากลของศิลปะที่เป็นพื้นฐานซ่อนอยู่ภายในธาตุนั้น ซึ่งไม่มีพรมแดน และไม่มีเวลามาเป็นข้อจำกัด แต่เป็นสมบัติร่วมของมนุษยชาติ โดยไม่จำกัดเชื้อชาติและกาลเวลา ผู้อ่านอาจมีประสบการณ์ในชีวิตมากขึ้น เพราะได้รู้จักประสบการณ์จำลองของชีวิตในแง่มุมต่าง ๆ ทำให้กลายเป็นคนรู้เท่าทันเหตุการณ์รู้จักเห็นใจเพื่อนมนุษย์และสามารถแลเห็นสัจจะของชีวิต เพราะว่าวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดีทุกเรื่องย่อมจำลองชีวิตจริงของมนุษย์มาเพื่อให้ผู้อ่านได้ศึกษาหาความรู้และความเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ที่ต่างแบบกันออกไปเสมอ ซึ่งอาจเกิดได้จากสภาพสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบันทำให้มนุษย์ไม่มีเวลาและไม่มีโอกาสได้เป็นตัวของตัวเองมากนัก ภาวะที่ไม่เหมาะสมไม่เป็นไปตามธรรมชาติดังกล่าว ทำให้เกิดอาการวิปริตในจิตใจของมนุษย์ และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาความเป็นมนุษย์ โดยมนุษย์จะมีอารมณ์หงุดหงิด เป็นโรคประสาท ฉะนั้นการเข้าถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาด้วยตนเอง จะทำให้จิตใจของมนุษย์มีความเข้มแข็งขึ้น โดยรูปแบบของนวนิยายซึ่งเสนอเรื่องราวชีวิตมนุษย์ในลักษณะต่าง ๆ จะทำให้ผู้อ่านมีอารมณ์ร่วมไปกับชะตากรรมของตัวละคร

ซึ่งนอกจากจะเกิดความเพลิดเพลินในการติดตามชีวิตของตัวละครแล้ว ยังได้รับความผ่อนคลายทางจิตใจ เนื่องจากการหลีกเลี่ยงจากชีวิตจริง เข้าไปในโลกแห่งจินตนาการชั่วขณะหนึ่ง

สรุป

วรรณกรรมอิงพระพุทธศาสนาเรื่องแม่พริ้ง ผู้ใจบุญ มีเนื้อหาที่เปิดเรื่องด้วยสถานที่แรกเป็นชนบทในประเทศไทย เป็นการเริ่มต้นนิยายเรื่องนี้ได้ดี บทสนทนาที่ไพเราะช่วยให้หน้าสนใจอ่าน ภาษาที่งดงาม ควรแก่การจดจำ สำนวนที่สละสลวย ความคิดที่คมคายลุ่มลึก อุปมาโวหารที่สื่อให้เข้าใจความหมาย ได้อย่างเรียบง่าย และลึกซึ้งด้วยคติธรรมที่แนบเนียนกับเนื้อเรื่อง ล้วนเป็นกลวิธีทางวรรณศิลป์อันเป็นผลให้อ่านได้เพลิดเพลินมีความบันเทิงใจ เพราะเป็นสถานที่ใกล้ชิดผู้อ่านและผู้อ่านส่วนใหญ่มีความคุ้นเคย จึงสร้างอารมณ์ให้ผู้อ่านเห็นหรือรู้สึกตามได้เป็นอย่างดี เนื้อเรื่องอันเป็นเรื่องราวชีวิตของแม่พริ้ง ผู้ใจบุญ ที่อยู่บนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีการสร้างศาสนสถาน บำรุงศาสนบุคคล และสืบทอด ศาสนธรรม การดำเนินเรื่องชีวิตของตัวละครที่ต้องผจญกับสุขทุกข์ เต็มไปด้วยด้วยสาระและข้อคิดที่ช่วยชี้แนะแนวทาง ที่พึงประพฤติปฏิบัติอันเป็นประโยชน์ต่อชีวิต หากรู้จักนำไปประยุกต์ใช้กับการดำรงชีวิตประจำวัน ความสุขอันเป็นโลกียะทั้งมวลนำไปสู่ความทุกข์ จึงไม่ควรท้อแท้สิ้นหวังในชีวิตจนเกินไป หากต้องประสบ กับความทุกข์ ควรรู้จักปล่อยวางไม่ยึดถือในเรื่องต่าง ๆ ให้นานนัก มีหลักคำสอนที่เป็นสัจธรรมในประเด็นหลัก ได้แก่ เกี่ยวกับหลักความจริงในหลักธรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นความจริงของชีวิตเป็นหลักสัจธรรมที่พระพุทธองค์ ทรงค้นพบแล้วนำมาเปิดเผยสอนแก่ชาวโลกก่อให้เกิดความประทับใจแก่ผู้อ่านในความดีมั่งมันกระทำไว้ในพระพุทธศาสนา

เอกสารอ้างอิง

- เกษม ขนากแก้ว. (2540). แง่คิดจากวรรณคดีและวรรณกรรม : เอกสารคำสอนวิชา. สงขลา: คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสงขลา.
- ชัตสุณี สินธุสิงห์. (2538). วรรณคดีศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทวี วรคุณ. (2556). แม่พริ้ง ผู้ใจบุญ (ฉบับที่ 41). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ สร้างสรรค์บุ๊ค.
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. (2541). มนุษย์สัมพันธ์. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร. (2546). คำสอนของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับการพัฒนาพุทธศาสนา. ใน วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

414 Journal of Graduate MCU KhonKaen Campus
Vol. 8 No. 3 July - September 2021

ยุรฉัตร บุญสนิท. (2538). วรรณวิจารณ์. สงขลา: ภาควิชาภาษาไทย และภาษาตะวันออกคณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
สนิท ตั้งทวี. (2527). วรรณคดีและวรรณกรรมศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.